

MENS en Wereld

Een verheugend geluid

Eerlijk bekend: in een zwaar-op-de-handse stemming hebben wij eens al die wereld-pijprokersdagen „onzin” genoemd, ja zelfs beweerd, dat „het toch maar zonde van je tijd is” om urenlang met een pijpje tabak te zitten met als enig doel, er zo lang mogelijk de brand in te houden. Maar op zekere dag werden wij wijs; als door inspiratie wisten wij plotseling, dat die pijprokerij een grootse onderneming is, niets minder dan een wereld-omspannende poging om te breken met de schijnbare onontkoombaarheid van nog méér haast.

Daar zitten dan enkele tientallen jonge en oudere mannen bijeen in een rustige gelagkamer. Zij krijgen allemaal precies dezelfde pijpen, moeten daarin nauwkeurig afgewogen hoeveelheden tabak van één en dezelfde soort stoppen en die aansteken, na het sein van de jury. En als dan de pijpen branden, als dan de enige geluiden in zo'n café zijn de stille voetstappen van een kelner, die de glazen en de kopjes neerzet of weghaalt, het vreedzame tikken van de klok en van biljartballen in een zijzaaltje of het blaffen van een eenzame hond ergens in de straten, dan is daar voor een uur of langer elke gedachte uitgeschakeld aan jetjagers, straalbommenwerpers, racemotoren en nog subliemer gestroomlijnde auto's, aan het voortdurend verder opvoeren der productie, aan meer in- en uitvoer, aan de dagelijkse spurt om nog de eerstvolgende trein of de laatste bus te halen, aan haast, haast, haast. Dan gaat het er ook niet om, wie het eerst ergens komt, maar wie het langst ergens bij verwijlt, wie het meeste geduld heeft, wie zich het best op dat smeulende plukje tabak kan concentreren. Benijdenswaardige lieden, die zo de rust en de stilte weten te vinden, de stilte die bezielt.

Voor de super-principiële onder ons: dit loflied op de pijprokersdag vindt hechte steun in de punten 3 en 4 van de nieuwe beginselverklaring. Lees het er maar eens op na. Misschien wil de commissie, die volgend jaar het congres moet voorbereiden, overwegen alle congressisten — ja, naar Scandinavisch voorbeeld, ook de vrouwen — een Gouwenaar plus een pak tabak te schenken vóór zij de zaal betreden. De debatten zullen zonder twijfel vreedzamer zijn dan ooit.

In „De Nieuwe Eeuw” van 26 Maart j.l. heeft dr E. Brongersma, in humanistische kring o.a. bekend door zijn briefwisseling in boekvorm met dr Noordenbos over „Katholiek recht of Rooms gevaar”, een interessant artikel geschreven onder de bijna sensationele titel: „Katholicisme en Humanisme bestaan niet”. Het is de schrijver opgevallen dat er, in R.K. kringen, in de laatste tijd hoe langer hoe minder wordt gesproken over het Protestantisme en hoe langer hoe meer over protestanten of over reformatorische christenen. Dus minder over de godsdienstige overtuiging zelf en meer over de medemens, die protestant zijn. Hij verheugt er zich over dat allereerst de, andersdenkende, mens wordt genoemd en daarna pas diens geloof, omdat er zo een mogelijkheid wordt geschapen om in contact te komen en te blijven met mensen. Voordien werd er een etiket geplakt, dan werd de lade opengetrokken en dan weer dichtgedaan en daarmee was die mens afgedaan, genummerd, opgeprikt als een vlinder in een verzameling.

Hoe minder een mens q.q. (qualitate qua = in zijn qualiteit van...) spreekt, hoe beter het is, volgens de schrijver. Deze richting, die de schrijver heeft opgemerkt t.a.v. het protestantisme mist hij pijnlijk in de meeste publicaties van R.K. zijde ten aanzien van het humanisme. Daar wordt nog sterk met etiketten gewerkt en met laden. „Wij moeten niet rondlopen als q.q. aanhangers van het katholicisme, maar doodeenvoudig als mensen die uit zichzelf katholiek zijn” schrijft hij. En verder: „Het katholicisme... bestaat niet; evenmin als het communisme of het humanisme of andere -ismen, die slechts spinsels zijn van onze abstraherende geest. Er zijn katholieken en communisten en humanisten, er is de Katholieke Kerk, de Russische regering, het Humanistisch Verbond”.

Het gaat de schrijver om de persoonlijke ontmoeting tussen mensen met verschillende levensovertuiging. Daar kan de eerbied voor de medemens ontstaan of groeien, terwijl in de brochures en in de artikelen de ideeën en de stelsels strijden en botsen, waardoor de mens schuil gaat achter de overtuiging. In de opvatting van Brongersma is de mens dus meer dan zijn levensovertuiging, die bestreden kan en mag en niet zelden moet worden, maar niet ten koste van de eerbied die men de drager verschuldigd is. In de etikettenbestrijding is de tegenstander alleen maar de drager van een verderfelijke dwaling die bestreden moet worden door de bestrijding van de drager.

Dit pleidooi voor een persoonlijke ontmoeting tussen verschillend gerichte mensen raakt o.i. een der kernpunten van het probleem der verdraagzaamheid en is kenmerkend voor een mens die niet gedreven wordt door angst — deze allerslechtste van alle raadgevers — en die geen fanaticus is, wiens weg naar het vaste doel met onmenselijke middelen bezaaid is.

Het artikel is een fraaie bijdrage tot het scheppen van een klimaat waarin werkelijk samenleven in de wereld mogelijk is, zonder dat daardoor de principiële verschillen verdoezeld worden. Wij achten het een verheugend verschijnsel dat Brongersma, met wiens opvattingen wij het in bijna geen enkel opzicht eens zijn — zoals hij niet met de onze — deze bijdrage tot de groei van het respect voor de menselijke waardigheid heeft gegeven.

Wij hopen dat zijn denkbeelden ingang zullen vinden bij vele van zijn geloofsge-noten die medemens uitsluitend zien als dragers van denkbeelden die zij bestrijden willen. De jonge Augustinus, die schreef: „Mint de ketter, doodt de dwaalleer”, heeft wel eens minder edele volgelingen gehad, in de loop der tijden. B.

KRITISCH ALLERLEI

In een opmerkelijk artikel in „Het Vaderland” (16-4) heeft Pierre H. Dubois stelling genomen tegen de critici van de grote humanist Erasmus. Vele van deze critici, o.a. prof. Huizinga, hebben Erasmus getekend als een man met een aarzelend, zwak karakter. Huizinga spreekt over zijn „fluwelen zachtheid” in vergelijking met figuren als Luther, Calvijn, en Loyola. Ten opzichte van Luther zou Erasmus een onzekere houding hebben aangenomen. Dubois merkt echter op:

„Erasmus was te veel realist – i. het humanisme niet per essentie realistisch? – om niet te zien aankomen dat juist de forse krachten, die Huizinga later als kenmerken voor de zestiende eeuw zou bewonderen, precies daardoor geneigd zouden zijn een nieuw dogmatisch gebouw op te trekken. Dit kon hem niet behagen, want godsdienstvrede achtte hij alleen maar bestaanbaar „tenzij wij omtrent zo weinig punten mogelijk definities opstellen en in vele dingen aan ieder zijn oordeel vrijlaten.”

De Belgische schoolstrijd heeft ook een punt van bespreking uitgemaakt op de dertiende jaarvergadering van de Raad voor Kerk en School van de Nederlands Hervormde Kerk, die onlangs in Utrecht is gehouden, lezen wij in „Het Vrije Volk” (19-4). Prof. dr A. J. Bronkhorst, hoogleraar aan de protestantse theologische faculteit te Brussel, sprak er over. Volgens hem moet het mogelijk zijn, dat in België de twee schoolsystemen – die van staatswege en die van de R.K. Kerk – naast elkaar bestaan.

„Ik vraag mij ontsteld af,” aldus prof. Bronkhorst, „van wie het „linkse” volksdeel de eerbied voor de overheid moet leren als de R.K. Kerk met alle middelen probeert verbittering te zaaien tegen de regering, die het staatsonderwijs weer gelijk wil schakelen met het zogenaamde vrije (r.k.) onderwijs.”

Over het onwettige r.k.-kerkelijke huwelijk in Haarlem is al heel wat geschreven in de Nederlandse pers. Met instemming citeren wij wat „Vrijheid en Democratie” (16-4), het weekblad van de V.V.D., opmerkte:

„... Deze situatie wordt te pijnlijker, waar men zich van r.k. zijde wat erg gemakkelijk op godsdienstige en zedelijke motieven beroept, die de katholieke zouden nopen het canonieke recht boven het Nederlandse te laten prevaleren. Daarbij vervalt men tot een subjectiviteit, die alle rechtszekerheid opheft, in het onderhavige geval allereerst voor de drie naastbetrokkenen, de

man, zijn wettige vrouw en die met welke hij thans kerkelijk „gehuwd” is, om van de eventuele nakomelingen der beide laatsten maar niet te spreken... Wij onthouden ons in het onderhavige geval van een oordeel zo lang niet alle gegevens op tafel liggen. Maar wij willen wel als onze overtuiging uitspreken dat wij het noch een rooms, noch een Nederlands belang achten, wanneer zaken als de verduistering van staat van Anneke Beekman en huwelijksaangelegenheden als in dit Haarlemse geval het rechtsgevoel en het rechtsbesef van alle niet-roomse Nederlanders kwetsen.”

Ds Buskes heeft in „Het Vrije Volk” (9-4) zijn indrukken weergegeven van een reis door Zuid-Afrika. Over de apartheidspolitiek lasen wij: „... Maar het gaat er tenslotte toch om, de suprematie, de heerschappij der blanken te handhaven en andere bevolkingsgroepen hun politieke rechten te onthouden.”

Wat de kansen zijn van deze apartheidspolitiek? Ds Buskes gelooft niet, dat zij op den duur succes kan hebben. Integendeel. Naar zijn mening zal de historische en de economische ontwikkeling de apartheidspolitiek onmogelijk maken. Hij wijst in dit verband op de zeer snelle industrialisatie van Zuid-Afrika. Daarmee hangt het rassenprobleem ten nauwste samen.

In een rede, gehouden voor het Eindhovens Academisch Genootschap heeft prof. W. Banning blijkens een verslag in „Het Parool” (25-4) de tegenstelling natuurwetenschappen-geesteswetenschappen belicht en in het bijzonder de politieke problematiek. Prof. Banning wees o.m. op het volgende:

„Men houdt zijn hart vast, juist in de huidige periode van de vernietigingswapens, voor politici, die de geschiedenis niet kennen, die de geestelijke achtergrond van het andere volk niet verstaan, en dan toch maar beslissingen nemen, waarvan het lot van de wereld mede afhangt. Met andere woorden: de groep intellectuelen, die de verzorging van de internationale verhoudingen tot hun beroep kozen of daartoe door hun bekwaamheid werden geroepen of geschoven, krijgen te maken met de noodzaak van een verantwoorde duiding van het moment der historie, waarin wij leven. In hun concrete arbeid en levensvervulling wordt de tegenstelling: natuurwetenschap-geesteswetenschap gerelativeerd, en hebben zij nodig een levende eenheid van elementen van beide.”

W e hoeven er geen doekjes om te winden: de verdraagzaamheid is in ons land soms ver te zoeken. Ook de heer A. J. Voortman weet dat; hij nam geen blad voor zijn mond toen hij – sprekend voor de Wageningse studentenvereniging „Unitas Studiosorum Vadee” – de mentaliteit van bepaalde groeperingen karakteriseerde als „onverdraaglijke onverdraagzaamheid”. Als een voorbeeld daarvan noemde hij de „wet op de crematie”, waarover hij o.m., volgens de N.R.C. van 8 Maart, zei:

„De wet op de crematie is een „akelig compromis” tussen verschillende levensbeschouwingen, die via hun politieke groeperingen in het parlement hun invloed konden laten gelden. De christelijke groeperingen zijn met de bevordering van de totstandkoming van de wet buiten hun boekje gegaan: de vrijheid van lijkbezorging welke zij zelf bezitten, hebben zij niet aan anderen willen gunnen.”

Z ou het einde van de Mau-Mau-terreur in Kenya in zicht zijn? Wij durven deze vraag niet bevestigend te beantwoorden. Wel wordt het duidelijk, dat de Engelsen er thans naar streven de negers een grotere medezeggenschap te geven in het bestuur. De Engelsman Blundell, minister zonder portefeuille in de regering van de kolonie, heeft terecht opgemerkt: „Denkt u werkelijk, dat 43.000 blanken tot in eeuwigheid zullen kunnen regeren over 5.250.000 negers?” Het streven van deze minister is er dan ook op gericht de verschillende rassen in een nationale belangengemeenschap samen te brengen. Het „Algemeen Handelsblad” (16-4) acht deze ontwikkeling van grote betekenis en schrijft:

„Inmiddels worden in geheel Afrika de nieuwe politieke ontwikkelingen in Kenya met grote spanning gevolgd. Immers, zou het experiment met de multi-raciale regering slagen, zou het met an-

dere woorden voor het eerst in Afrika mogelijk blijken, dat negers en blanken op het hoogste plan als gelijkwaardigen samenwerken, dan zou daarmee het meest sprekende en afdoende bewijs zijn gegeven tegen de principes der Zuid-Afrikaanse apartheid. Dat de nieuwe koers in Kenya dan verstrekkende gevolgen kan hebben, valt niet te betwijfelen.”

N. G. J. van Schouwenburg schrijft in het weekblad „In de Waagschaal” een interessant artikel over de positie van de Russisch-Orthodoxe kerk in Rusland tegenover het communistische gezag. Hij komt tot de conclusie dat deze kerk de laatste twintig jaar aan invloed heeft gewonnen. Zij is thans weer een organisatie van betekenis, met aan het hoofd een patriarch, die kort vóór de oorlog werd gekozen zonder verzet van de Staat. Ongeveer twaalf seminaria voor priesters arbeiden weer en op tenminste tien theologische scholen worden nieuwe priesters opgeleid.

Volgens de schrijver hebben oorlog en na-oorlogse tijd de regering doen inzien, dat zij een vriendschappelijke relatie met de kerk diende te onderhouden. Dat hierbij andere factoren in het spel zijn dan eerbied voor de godsdienst laat de heer Van Schouwenburg duidelijk zien wanneer hij de achtergronden van deze toenadering belicht.

Met hulp van de Sowjetregering heeft de Russisch-Orthodoxe Kerk zich een machtspositie veroverd, die een soort van kerkelijke unificatie kon bewerken. Zo is b.v. de Grieks-Orthodoxe, aan Rome verbonden Kerk, zo goed als vernietigd. Eveneens met behulp van de Staat heeft de Russische Kerk een wig kunnen drijven in de Rooms-Katholieke Kerk in de Slavische landen. En de schrijver vervolgt: Zo komt de droom van Moskou naderbij: Moskou het „derde-Rome”.

AL DREIGEN de minuten met kanonnen
en laten zelfs de droom niet los
die mij wil voeren uit de klamme steeg
waarin de tijd nu woont,
toch kwam vandaag dat suizen in mijn oren,
ik moest het horen,
ik heb het wel herkend
het is heel oud, heel nieuw
en eeuwen her geboren.

Ieder die liefheeft en verlangt
naar 't glazen zwijgend lopen onder oude bomen,
vindt dit geluid in ijle dromen
ook al verspreiden de minuten het gericht
van boze vogels in een troefle lucht
die met de dood weer zullen komen.

MEIA KAAS-ALBARD A

„BUITENKERKELIJKHEID IN FRIESLAND”

Het is op zich zelf niet bevreemdend dat van katholieke zijde een uitvoerige studie over de buitenkerkelijkheid is ondernomen – dr M. Staverman O.F.M.: „Buitenkerkelijkheid in Friesland”; uitgave Van Gorcom & Comp. Assen – omdat dit verschijnsel uiteraard ook de R.K. kerk bezig houdt. Maar het valt wel op, dat een katholieke schrijver diepgaande onderzoekingen heeft ingesteld naar de buitenkerkelijkheid in een provincie waar deze praktisch een afval van de protestantse kerken, feitelijk van de Hervormde Kerk betekent. Hij heeft zich dan ook bezig gehouden met de vraag waarom en hoe juist in Friesland zich zulk een opmerkelijke afwijzing van kerk en godsdienst heeft vertoond onder de van hujs uit protestantse bevolking. Die afwijzing is daarom opmerkelijk omdat zij zich in massale vorm daar vroeger heeft voorgedaan dan ergens elders in ons land, al staat thans Friesland niet meer aan de spits van de buitenkerkelijkheid, maar is het door Noord-Holland en Groningen overtroffen.

Het verschijnsel van de onkerkelijkheid, dat in het algemeen voor Nederland typerend is, is dan ook nergens beter na te gaan dan in Friesland, waar zulke duidelijk aanwijsbare factoren werkzaam zijn geweest die tot een eerste massale afval van de kerken hebben geleid. Ook al, omdat er in Friesland zelf een omvangrijke, meest populaire literatuur is ontstaan die voor de geschiedenis van die afval van groot belang is. Friesland zou men bijna kunnen zeggen, geeft een schoolvoorbeeld van de wijze waarop zich het proces van de onkerkelijking heeft kunnen voltrekken.

Intussen is het verschijnsel zelf, zoals gezegd, voor Nederland typerend. Dit betekent niet dat wat men de ontkerstening kan noemen, de afval van het Christendom in het algemeen, in ons land zoveel groter is dan elders. Het is meer zo, dat de ontkerstening in Nederland de vorm heeft aangenomen van het uittreden uit de kerk, terwijl zich in andere landen een massale ontkerktheid vertoont die naar buiten toe geen breuk met de kerk betekent. De vervreemding van de kerk heeft in ons land tot een meer consequente houding geleid. De schrijver meent, dat dit toe te schrijven is aan het feit, dat in Nederland het karakter van volkskerk al vroeg is ondergraven, terwijl in landen als Duitsland, Zwitserland en de Scandinavische landen de kerkelijkheid meer wordt ontzien. Waar het niet-behoren-tot-de-kerk niet wordt opgevat als het zich afscheiden van de volksgemeenschap, zal dit eerder plaats vinden dan waar de kerk een meer officieel karakter vertoont. In ons land is het, door de vele kerkformaties, veel eerder een zaak geworden van vrije keuze om tot deze of gene kerk te behoren en niet een kwestie van conventie of sleur lid te zijn van de enige hervormde kerk die meetteelde.

In Friesland nu hebben zich twee factoren laten gelden, maatschappelijke en geestelijke. Deze twee hebben daar dusdanig in elkaar gegrepen, dat hieruit de snelle groei van de onkerkelijkheid al in de 19de eeuw valt te verklaren. Want toen in 1889 in Friesland reeds 7,07 pCt onkerkelijken waren (officieel bij de volkstelling), bedroeg dit percentage in Nederland nog maar 1,5. Maar al kunnen die factoren worden aangewezen, het verschijnsel in zijn geheel blijft uiterst gecompliceerd.

Daar de buitenkerkelijkheid van Friesland in de 19de eeuw hoofdzakelijk een aangelegenheid binnen de protestantse wereld is geweest en de kleine

kerkelijke gezindten, behalve de Doopsgezinden die relatief sterk achteruit zijn gegaan, voor een massale uittreding niet in aanmerking komen, kan de buitenkerkelijkheid in Friesland alleen begrepen worden vanuit de ontbinding van de Hervormde Kerk, de „grote kerk”. Het is dan ook aan dit proces, dat de schrijver het grootste deel van zijn studie wijdt.

De heersende richting in het begin van de 19de eeuw was een verlicht christendom. Patriciërs, welgestelde boeren en gezeten burgers waren voor de denkbeelden van de 18de-eeuwse denkers gewonnen. Zij beheersten ook het kerkelijk leven door het zgn. floreenstelsel waarin de grondeigenaren, de „floreenplichtigen”, in beheer en predikantsberoeping alle zeggenschap bezaten. Het rechtzinnige deel, dat in de kerk niet meer vond wat het zocht, schaarde zich in conventikels en oefeningen en sloot zich later bij de Afscheiding aan. De Groninger richting in de Hervormde theologie en het Fries Réveil van een eigen karakter hebben daarna invloed uitgeoefend; hoe precies, kunnen we hier niet uiteenzetten, maar kerkversterkend hebben zij geen van beide gewerkt. De moderne richting heeft ook niet het kerkelijk besef versterkt en vaak voorbereidend gewerkt voor de vrijdenkersbeweging die in Friesland veel aanhang en verbreiders heeft gevonden, vooral onder de onderwijzers, die Multatuli vereerden.

Een uitgebreide Friese volkslectuur, ontstond, voordrachten en volkstoneel brachten de nieuwe zienswijzen onder de massa. Als dan tussen 1870 en 1880 een zware crisis „arm Friesland” doet ontstaan, wordt het socialisme het evangelie der armen en Domela Nieuwenhuis de grote wekker. Met het propageren van het socialisme verbond zich het verwerpen van de godsdienst. Hier werd de grondslag gelegd van de massale buitenkerkelijkheid; de later komende socialistische predikanten konden de situatie niet meer veranderen.

In dezelfde jaren dat Domela Nieuwenhuis een groot aantal arbeiders uit de kerk deed treden, slaagde ook Abraham Kuyper er in velen uit de kerk te trekken, maar naar een nieuwe kerk. Uit de Doleantie van Kuyper en de Afscheiding van 1834 kwam het kerkgenootschap van Gereformeerde Kerken in Nederland te voorschijn.

Dr Staverman, die in het eerste deel van zijn boek de buitenkerkelijkheid in Friesland van buiten af heeft benaderd, wil in het laatste het hoofdstuk van binnen uit bezien, nagaan welke inhoud het heeft. Al is zijn studie in vele opzichten een model van onderzoek en beschrijving, ten slotte is wat hem tot deze studie heeft gebracht het apostolaat, in onze termen overgebracht: het (terug-)winnen van wie buiten de kerk staan voor de kerk. Het doel van de studie vindt de lezer in een der laatste zinnen van het boek: „Het apostolaat zal tevens herkerstening moeten zijn en kan daarom de hulp van de sociale wetenschappen niet ontberen.”

Dr Staverman heeft ook willen nagaan hoe in buitenkerkelijke kringen wordt gedacht over kerk en godsdienst, over God, Christus, leven en dood, de zin van het leven, ten slotte ook over het Humanistisch Verbond. Hiervoor zijn een honderd zgn. respondenten geïnterviewd aan de hand van vragen. Zij zijn met zorg uitgekozen naar leeftijd, geslacht, beroep en opleiding. Dat men veel variaties heeft gevonden is niet te verwonderen, zowel

wat het geloof betreft – van bewust gelovigen tot principiële atheïsten – als wat de mate van bewustheid van hun buitenkerkelijkheid aangaat. Dit laatste houdt enigszins verband met de mate waarin men van het Humanistisch Verbond had gehoord: ongeveer de helft had er niet van vernomen of wist er niets van af. De rest verdeelde zich onder sympathiserenden, tegenstanders en sceptici.

Van de 21 die het Humanistisch Verbond in meer of mindere mate wenselijk achtten, waren er die het te anti-kerkelijk vonden, anderen die vreesden dat het een soort „kerk” zou worden. Van de achttien die hun bezwaren motiveerden, voelden sommigen niets voor een geestelijke binding, anderen wilden als buitenkerkelijken toch de godsdienst niet missen. Er waren ook politieke bezwaren en de opmerking werd gemaakt dat alle onkerkelijken zich niet in één verband thuis zullen voelen.

De schrijver waarschuwt er voor dat men uit steekproeven als hier gehouden zijn, geen conclusies mag verwachten, wel indrukken en vermoedens.

Bij deze steekproef moet men ook niet vergeten dat zij werd ondernomen door het team van het Apostolaat Minderbroeders Friesland, dat wil zeggen: dat dus de vragen die gesteld werden kwamen uit een hoek waar men, in tegenstelling met de ondervraagden in het algemeen, zeer bepaalde opvattingen heeft over God, Christus, kerk enz. De achtergronden waren wel zeer verschillend. Een dergelijk onderzoek, al zijn de vragen nog zo ruim gesteld, draagt het kenteken van de vraagstellers en er gaat een eigen suggestie van uit, die een specifieke bereidheid en weerstand ontmoet. Een dergelijk onderzoek van buitenkerkelijke zijde zou hiertegenover zeer wenselijk zijn.

Al met al is hier toch met dit geschrift een respectabel werk verricht, dat stellig onder buitenkerkelijken ook alle aandacht verdient.

O. N.

„Apollo en Dionysus”

DIT boek” – dr. J.A. Schröder's „Apollo en Dionysus”, (uitgave: L. J. Veen, Amsterdam. Prijs f 9.90) –, heeft maar één pretentie: uit liefde te zijn geboren, liefde voor de klassieke oudheid, die het fundament van de onze is, dat wil dus zeggen van de hoge beschavings-traditie, die in Athene, Rome en Jeruzalem haar driedelig symbool heeft: Grieks-Romeinse oudheid en Christendom,” zegt de schrijver in het woord vooraf. Dan volgen een aantal schetsen uit de oudheid over Griekse godsdienstvormen en wijsgerige stelsels en figuren.

Ik neem voetstoots aan dat de schrijver een bescheiden, kundig, ijverig en enthousiast classicus is, die een grote kennis heeft vergaard over vele aspecten van de klassieke oudheid. Ik ontken ook allermint dat er tal van hoogst interessante dingen worden belicht en uiteengezet, ik zie dat de schrijver op de hoogte is van recente onderzoekingen van kenners, maar er kleeft een fout aan dit, zo prachtig uitgegeven, boek. Het is niet helder, het haalt, in kort bestek, te veel overhoop en het geeft multa en niet multum (vele dingen en niet veel inzicht). De grote visie ontbreekt en de schrijver steunt teveel op de lectuur van velen die schreven over de oudheid.

En als ik mij nu afvraag voor wie dit boek eigenlijk bestemd is, dan vind ik geen antwoord. Voor de vakman classicus? Hij zal veel te waarderen weten maar niet veel nieuws leren. Voor de klassiek geschoolde leek, laat ons zeggen hij die een gymnasium bezocht heeft en zich nog eens een beeld wil vormen van die grootse tijd? Dat beeld zal hij niet krijgen. Voor hem die eens iets over de oudheid wil leren? Hij zal waarschijnlijk teleurgesteld worden omdat er teveel bekend wordt verondersteld. En daarom, met alle respect voor de geleerde schrijver, die een bijzonder sympathieke en bescheiden toon heeft, kan ik dit boek niet aanbevelen aan de lezers van M. en W.

B.

Hoogstaande discussies op congres in Arnhem

Het onderscheid tussen de achtereenvolgende jaarlijkse congressen van het Verbond wordt natuurlijk in de eerste plaats veroorzaakt door de vraagstukken, die daar behandeld worden, maar ook b.v. door uiterlijke factoren als de keuze van de plaats der bijeenkomst. Over de keuze van dit jaar zei de burgemeester van onze congresstad, Arnhem, de heer Ch. G. Matser, verheugd te zijn, toen hij vergezeld van wethouder W. Tak en de gemeente-secretaris mr J. F. Jansen het congres ontving in de raadsraad ten stadhuijze. Verheugd in die zin, dat elk congres in Arnhem gehouden een wezenlijke bijdrage levert aan de wederopbouw van zijn stad, al is dat niet de directe bedoeling. Burgemeester Matser besepte, dat wanneer een organisatie in verband met levensbeschouwelijke vraagstukken tot stand is gekomen de lagere overheid niet tot taak heeft deze te negeren of te passeren.

De woorden van de burgemeester beantwoordende wees dr J. P. van Praag, de voorzitter van het Verbond, er op dat het niet toevallig is dat Arnhem is gekozen als plaats van vergadering, daar het sinds jaren de gewoonte is deze te zoeken niet in de eerste plaats in de grote steden, maar in de kleinere niet minder belangrijke cultuurcentra. „Evenals zij dragen wij op bescheiden wijze bij aan het volksleven,” zei hij, „vertoevende in deze nu zo stralende stad is men geneigd het beeld te vergeten, dat Arnhem tien jaar geleden gaf, waar de burgers de opbouw van hun woonplaats begonnen door met eigen handen de dak-

pannen weer op hun huis te leggen. Opbouw op deze wijze is alleen mogelijk door een geloof dat de mensen draagt.” Dr Van Praag trok vervolgens een vergelijking met het H.V., dat na de oorlog ook uit niets is opgebouwd en wees op de Rijn, een tak van de grotere rivier en daarnaast de IJssel, nog bescheidener, maar die uitmondende in het IJsselmeer het mogelijk maakt dat mensenhanden uit het land daar gewonnen voor mensen een nieuw bestaan opbouwen. Als de IJssel t.o. van de Rijn is het humanisme t.o. van andere levensovertuigingen, in omvang de mindere in de grote stroom van het geestesleven, maar desalniettemin van groot belang. Ook dit is iets door mensen met eigen handen geschapen, zoals uit zee nieuw land; het maakte nieuw leven mogelijk. Daardoor zijn de humanisten mededragers van het geestelijk leven in ons land.

Wie niet bij deze officiële ontvangst in het stadhuis aanwezig kon zijn, had zich intussen aangemeld in „Royaal”, waar de organisatie-commissie – bestaande uit het echtpaar Sanderse en de dames Linnewiel, Dijen, Breebaart, Klaver en Bussink – de congressisten ontving en wegwijs maakte. Voor allerlei bijkomende, maar daarom niet minder belangrijke werkzaamheden verleenden verscheidene leden van de H.J.G. hun onmisbare assistentie.

De zaal vulde zich met afgevaardigden, – 145 in getal, vertegenwoordigende 64 gemeenschappen, uitbrengende 201 stemmen – en gewone leden. Ook de genodigden vonden hun plaats: vertegenwoordigers van Humanitas, Hum. Thuisfront, Dageraad, Hum. Jongeren Gemeenschap, Stud. Ver. op Hum. Grondslag, humanistische instituten, de pers enz.

De openingsrede van de alg. voorzitter werd uitvoeriger weergegeven in „Het Woord van de Week” en in „Mens en Wereld”, resp. van 24 en 30 April, waarnaar wij mogen verwijzen. Het congres werd hiermee voorbereid op de behandeling van het voornaamste punt van de agenda: de wijziging van de beginselverklaring, en vertrouwd gemaakt met de taak die het Verbond in het komende jaar wacht, het jaar van het tienjarig bestaan, dat vraagt om tienvoudige toewijding.

Bij het behandelen van de punten der agenda bleek weer dat grote waardering voor het beleid van het H.B. op de voorgrond stond, maar dat daarnaast critiek en

HENRICO FLAGEOLO
de vermaarde violist met zijn tweesnarige
instrument, dat op de bonte avond ge-
lukkig stom bleef

vragen niet uitbleven. In beide soorten van beoordeling kwam het besef tot uiting dat er samen wordt gestreefd naar hetzelfde doel en dat slechts om dit te bevorderen critiek en vragen rezen. Omtrent het vraagstuk der crematie meende het H.B. in de gegeven omstandigheden niet anders te hebben kunnen handelen, al geeft het toe, de moeilijkheden die zijn gerezen niet tijdig genoeg te hebben voorzien. Het verzoek het H.V. te doen vertegenwoordigen naast de kerken en de crematieverenigingen in de commissie die het vraagstuk bestudeerde en het wetsontwerp mede voorbereidde, is enkele jaren geleden door de minister afgewezen.

Het besef te staan voor een zelfde taak bleek ook uit de discussie die gevoerd werd tussen het H.B. en de heer Schut, waaruit het congres ervoer, dat de verschillen die tussen beiden bestaan over de wijze van aanpak der vraagstukken, geen beletsel zijn tot wederzijdse waardering.

Duidelijker dan ooit te voren realiseerde het congres zich dat het één zaak is de volle aandacht te schenken aan brandende, het leven sterk beïnvloedende vraagstukken, maar een geheel andere: zich uit te spreken ten gunste (of ten ongunste) van of zich te verbinden met organisaties die bepaalde oplossingen propageren. Humanisten, allen uitgaande van humanistische overwegingen, kunnen over vraagstukken geheel verschillende conclusies trekken. Dit keer betrof het de kwestie der geboorteregeling, maar men kan zich hetzelfde voorstellen op gebieden als van opvoeding, vegetarisme ed.

De tekeningen op de pagina's 4 en 5 zijn van de Soester kunstenaar Miep v. d. Hee-Nijburg, die tot 21 Mei kunstnaaldwerk exposeert in de lustrum-tentoonstelling van „De Ploegh” in Amersfoort.

LEONE SURALICINI
de fabelachtig goed pratende
piano-virtuoos

NIEUWE BEGINSELVERKLARING

De humanistische levensovertuiging wordt gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring. Bij alle schakering die binnen deze overtuiging mogelijk is, worden daarbij de volgende grondslagen erkend:

1. Het humanisme acht een waardebesef dat niet naar willekeur kan worden gewijzigd, wezenlijk voor de mens;
2. Het humanisme eist de voortdurende bereidheid zich in denken en doen redelijk te verantwoorden;
3. Het humanisme eerbiedigt de mens als enkeling en als lid van de samenleving in zijn menselijke waarde;
4. Het humanisme erkent dat de mens deel heeft aan natuurlijke, maatschappelijke en kosmische verbanden;

5. Het humanisme stelt vrijheid en gerechtigheid als eis voor het persoonlijk en maatschappelijk leven.

Het humanisme vraagt om beleving en verwezenlijking van zijn beginselen in de praktijk van het leven.

DOEL

1. Het Humanistisch Verbond wil allen verenigen, die het bovenomschreven humanisme aanvaarden;
2. Het beoogt de verdieping, verbreiding en verdediging van de humanistische levensovertuiging;
3. Het streeft er naar een geestelijk centrum te vormen voor hen die niet godsdienstig zijn.

Het kan niet de bedoeling zijn het congres op de voet te volgen, daar deze aantekeningen ook niet de plaats mogen innemen van het verslag dat de afgevaardigden in hun gemeenschap zullen uitbrengen.

Naast het vele behartigenswaardige dat over andere punten, voor het H.V. belangrijk, te berde werd gebracht, had toch de wijziging der beginselverklaring de meeste aandacht en vroeg zij eveneens de meeste tijd: Zaterdagavond vóórstemming over te behandelen amendementen; van de 70 ingediende werden er 22 gehandhaafd, die in de bijeenkomst van Zondag besproken werden.

Ook toen nog moesten woordvoerders zich beperken, maar toen de nieuwe beginselverklaring was aangenomen mocht de voorzitter constateren dat het meest opvallende was dat over zo vele vraagstukken op zo hoog niveau, met zo veel wijsheid en zo veel kennis van zaken werd gesproken.

Niettegenstaande deze belangrijke zaken vond het congres aan het eind van de Zaterdagavond gelegenheid te genieten van de ontspanning, door de ontvangende Arnhemse Gemeenschap aangeboden. Gezamenlijk hebben wij gelachen om de voordracht van mevr. Breebaart en gegriezeld om Blauwbaard, werden wij ontroerd door de liederen van Hans Krieg en hebben we ons verwonderd over de dubbelrol die een onzer eerbiedwaardigste H.B.-leden (met zijn trawant) in het leven schijnt te spelen.

De Zondag was reeds vergevorderd, begroting behandeld en nieuw H.B. gekozen waarbij aan de scheidende leden een waarderdend woord werd toegevoegd en de nieuwe hartelijk verwelkomd – toen de alg. voorzitter de congres-commissie welverdiende hulde bracht voor de voortreffelijke wijze waarop de organisatie ter hand was genomen.

En toen richtte prof. dr G. Stuiveling zich tot het congres. Hij gaf een overzicht

van wat in de afgelopen jaren tot stand is gebracht. Hetgeen tot voldoening kan stemmen; de groei van het verbond. Zekere erkenning daarbuiten. Maar ook wat nog onvoltooid is gebleven. Zo veel werk op zo veel terreinen; grotere ledenaanwas; en wat bepaald onbevredigend is: met name de rechten tot nu toe aan het humanisme onthouden. Bij het naderen van de herdenking van het tienjarig bestaan is het goed met klem er op te wijzen, dat in vergelijking tot een kleine groep die vanaf het begin dag en nacht in touw was, het Verbond nog steeds te weinig van zijn leden heeft gevraagd. Te weinig in reële arbeid en te weinig aan geldelijke offers. „In dit land waar op het humanisme gescholden wordt, komt het in de ogen van de tegenstanders op de kwantiteit aan,” zei Stuiveling o.m.

PLOEG uit Amsterdam,
.... lid van het HVNVSH

Maar ook verklaarde hij: „Er heersen bij ons blijkbaar weerstanden om te vragen om de reële geldsommen zonder welke het H.V. zijn werk niet kan verrichten. Het moet niet schuwen werkelijke offers te vragen. Men onderschat de betekenis van het humanisme, wanneer men die offers niet brengen kan. Een ton is gezien de bedragen die in dit land voor b.v. het Rampenfonds, Hospitaalkerkerschap, en de vluchtelingen worden opgebracht, beslist nog een klein bedrag.” Over de hoofden der aanwezigen heen richtte spreker zich tot alle leden van het Verbond en ook tot hen die tot nu toe daar buiten bleven: grote groepen uit de arbeidersklasse, uit maatschappelijk en geestelijk vooraanstaande kringen, ja zelfs uit verwante humanistische organisaties. Bij hen allen bestaat van ouds een sterke humanistische traditie, zij horen bij ons maar lieten tot nu toe het verbond opkomen voor ook hún belangen. De komende maanden ligt hier voor de leden een geweldig werk te wachten, waarbij men zal moeten bedenken dat men geen levensovertuiging op een koopje kan hebben. Dit bleek het congres hartelijk met hem eens te zijn: een collecte aan het slot bracht f 481.60 op! Het begin van de ton is er!

De voorzitter zag in zijn slotwoord terug op het congres. „Het heeft zich in een prettige, verzorgde omgeving, gekenmerkt door hoogstaande discussies, het heeft ons gesterkt in geestdrift, begrip en wederzijds vertrouwen. Dit komende jaar vraagt van ons een opnieuw beleven, opnieuw getuigen, opnieuw verwerkelijken,” zei hij. Wij kunnen de woorden van Greshoff op onszelf betrekken:

*In duizend één geworden harten
Die dood en nood zingende tarten,
Is een gelijke hoop, ontwaakt:
De Liefde heeft hen aangeraakt.*

T. M.-N.

„ROMEO EN JULIA”

DE Italiaanse cineast Renato Castellani heeft de bewonderaars van het zogenaamde „neo-realisme” in de filmkunst verbaasd doen staan door zijn jongste werk, de verfilming van Shakespeare's „Romeo en Julia”, een drama uit de eerste periode zijner werkzaamheid. Het merkwaardige verhaal, dat we het eerst aantreffen bij de Italiaanse auteur Luigi da Porta, dat Shakespeare leerde kennen door het epische gedicht dat zijn landgenoot Arthur Brooke er in 1562 van had gemaakt, is door de geniale verkenner van het menselijke gemoedsleven omgetoverd tot de meest karakteristieke liefdestragedie van onze wereld.

Met grote piëteit voor dit meesterwerk van de Engelse gouden eeuw, maar als zoon van het zonnige Zuiden en als vernieuwer van de filmkunst heeft Castellani deze hachelijke onderneming, een Shakespeare-film te maken – een onderneming die tot dusver bij al zijn voorgangers in een of ander opzicht op een mislukking was uitgelopen (Laurence Olivier, Orson Welles, Mankiewicz) – tot een verrassend goed resultaat gebracht. Geen verfilmd toneel, maar pur-sang film met behoud van de wezenstrekken van het onsterfelijke voorbeeld.

Hij bereikt dit door op gedurfde wijze de beste tradities der Engelse Shakespeare-vertolking te doen samengaan met de verworvenheden van de jonge Italiaanse filmkunst. Volmaakte dictie der sublieme verzen, zoals in de balcon-scène en de dialoog van de nachtegaal en de leeuwerik. Maar als achtergrond van de handeling kiest hij het natuurlijke decor van het hedendaagse Verona, dat door de voortreffelijke costumering der personages volkomen de illusie wekt van de tijd der Renaissance. En bij de keuze zijner acteurs heeft hij voor de titelrollen twee werkelijk jonge mensen ontdekt, waarvan de ene – Susan Shentall – negentien jaar oud, op geen enkele toneelervaring kon bogen, terwijl haar mannelijke tegenspeler – Laurence Harvey – nog maar een debutant was. De meeste andere rollen worden door geroutineerde krachten vervuld.

Zeër goed heeft Castellani ingezien, dat het in de film onmogelijk is, om jonge rollen door oudere acteurs te laten spelen, iets wat op het toneel zeer wel kan geschieden. Dat hij er nochtans in geslaagd is, om deze beginnelingen te laten acteren en declameren als volleerde krachten, pleit weer voor zijn talent als regisseur. Bovenal echter beheerst hij de film-camera, zodat alle scènes, zowel die in de natuur zijn opgenomen, als de studio-opnamen de hoogste filmische perfectie vertonen.

Duidelijk is hij daarbij geïnspireerd door de schilderkunst der Italiaanse Renaissance, waarbij hij met het nog steeds niet volmaakte kleurenprocédé wonderen weet te doen. Men lette bij het aanschouwen vooral op de knappe camera-instelling, waardoor ieder filmbeeld een schilderijtje wordt. Het zelfde meesterschap toont hij bij de toepassing van het geluid, zowel in de gesproken tekst, als in de muzikale omlijsting die uiterst sober is gehouden en volkomen in de sfeer van het beeld past. Treffend is dit vooral bij de Gregoriaanse koor-

zang op de achtergrond van de kloosterscènes.

Het is met de dramatische cultuur in ons land helaas niet al te best gesteld. De vele gezelschappen in telkens wisselende samenstelling enerzijds, de geringe publieke belangstelling anderzijds hebben tot betreurenswaardig gevolg, dat de meesterwerken der toneelliteratuur hoogst zelden in onze schouwburgen worden opgevoerd. Zo moeten wij vrezen, dat een generatie opgroeit zonder de magische bekoring van Shakespeare's werken te ondergaan. Daarom moeten wij het toejuichen, dat de film deze taak van het toneel heeft overgenomen en dit blijkt te kunnen doen op een zo volkomen verantwoorde wijze, zonder de geringste concessie aan de wansmaak van de massamens.

E. LOPES CARDOZO

„NOLA”

F. GODDEMAER, de schrijver van „Nola” (Uitgave: A. Manteau, Brussel), heeft vele jaren in de Congo doorgebracht. Hij zou ons dus veel belangrijks over de Congolezen en hun verhouding tot de Belgen hebben kunnen mededelen. Ongetwijfeld heeft hij dit op bepaalde gebieden ook gedaan. Maar niet valt te onderscheiden wat in dit boek waarheid is en wat verlichtsel; de auteur zelf zegt, dat het een verzameling van ware en fictieve verhalen bevat. Deze zijn opgebouwd als de autobiographie van een Congolese huisbediende, die van zijn rasgenoten vrijwel steeds slechts en van de blanken vrijwel steeds goeds en edels ondervindt.

In het begin van het boek zegt hij: „Stilaan begon ik te begrijpen, waarom mijn Miss zo hard-

vochtig was tegenover de andere boys. Het was niet omdat zij negers waren, zoals zij beweerden, want ik was ook een neger en de kleermaker ook, die tweemaal per week kwam. Zij kon geen leugenaars, dieven of luiaards uitstaan! Geen wonder dat zij hen haatte, want hun werk was nooit goed gedaan en alle dagen verdwenen er kleine dingen uit het huis.” En de mevrouw zegt tot deze zwarte (!) huisbediende: „Daarom zijn wij hier, Npezo, om jullie beter te leren leven. Jullie haten ons omdat we jullie barbaarse wijze van leven in de war sturen, maar ten slotte zullen jullie toch gaan beseffen en waarderen wat we voor jullie deden. Misschien zelfs lang na jullie revolutie en nadat jullie ons vermoord zullen hebben.” Is het redelijk om de blanke kolonisten als zulke weldoeners en filantropen voor te stellen?

B. Malinowsky heeft al geschreven, dat „wij het meest vrijgevig zijn met geestelijke gaven, terwijl wij rijkdom, macht, onafhankelijkheid en sociale gelijkheid voor onszelf houden.” Het is even onredelijk de schaduwzijden van vele oude stamgebruiken der Afrikaners niet als barbaars te zien, zoals de slavenpositie der vrouwen en de bevoorrechte plaats van stamhoofden en medicijnmannen in dit bestel. Te verklaren is het, dat als een reactie op het kolonialisme bij de Afrikaners een nieuw conservatisme en nationalisme ontstaat, dat de oude stamgewoonten als een symbool van 'n vroegere en later te bereiken onafhankelijkheid van de blanken verheerlijkt, en daarbij het afkeurenswaardige in deze gewoonten over het hoofd ziet of negeert.

Goddemaer heeft vooral op deze laatste de aandacht gevestigd. Hij heeft zijn boek voorzien van een motto van de in Nederland veel te weinig bekende Franse humanistische denker van groot formaat *Alain*, waarin deze zegt, dat het opleggen van gewoonten betekent het vernietigen van andere gebruiken en dat aan deze overgang gevaren verbonden zijn. Het besef van dit inzicht is nochtans bij onze auteur waarschijnlijk niet diep genoeg doorgedrongen. Zijn verdienste ligt in de tekening van een bepaalde dualistische maatschappij door een blanke kolonist, zoals er vele over andere gebieden bestaan. Wil men de opvattingen van een anders ingestelde blanke over ditzelfde gebied horen, dan leze men „Oproer in Congo” van Gerard Walschap, die tijdens zijn reis in dit land, volgens mededeling van Marnix Gijzen, principieel – en als symbool! – iedereen de hand toegestoken heeft. Walschap verkondigt – wat één der figuren uit Alan Paton's „Tranen over Johannesburg” ook heeft gedaan – dat „de zwarte zal opstaan niet zozeer uit liefde voor zijn volk, maar omdat de blanke zijn liefde heeft versmaad.”

Romans geven steeds persoonlijke aspecten. Al weten wij, dat de exacte feiten, verschijnselen en gebeurtenissen, ook steeds vanuit een bepaalde visie, wils- of machtspositie worden doorgegeven, zij blijven voor wie de waarheid zoekt het minst onvaste uitgangspunt. Zeggen wij daarom hier nog dit, dat in de Belgische Congo nog zeer primitieve toestanden bestaan, die de laatste tijd beginnen te verbeteren. De grote massa der arbeiders ontvangen hun loon nog in natura. Van vakverenigingen is geen sprake. Geen democratische politieke rechten, ook niet voor de Europeanen. En een angstvallig waken voor invloeden van buiten. Dus een paternalistische maatschappij. – De Belgen zeggen, dat dit stelsel puik werkt. Dat in dit boek en elders de angst der blanken zo op de voorgrond treedt en de komst van een revolutie herhaaldelijk wordt verondersteld, is moeilijk hiermede in overeenstemming te brengen.

J. B. MEIJER

Landdag Socrates uitgesteld

Tot zijn spijt heeft het bestuur van de Humanistische Stichting „Socrates” er toe moeten besluiten om de voor 19 Mei (Hemelvaartsdag) geprojecteerde landdag uit te stellen, omdat het er niet in geslaagd is een spreker voor die dag te vinden ter vervanging van de inleider, die toegezegd had doch plotseling verhinderd was.

VERZOEK – Wil hij, die Zondag 24 April, na het sluiten van het congres, in „Royal” in de bovengarderobe een verkeerde hoed, waarin de letters W. S. aangebracht zijn, in ontvangst heeft genomen, zo vriendelijk zijn deze terug te zenden aan W. Schutte, De Vos van Steenwijklaan 21, in Meppel. Zijn eigen hoed kan hij in „Royal” Willemsplein, Arnhem, terugkrijgen.

IK denk er ZO over

Verenigde Naties in gevaar

Tegenover de optimistische verwachtingen, die de heer J. Henry Lloyd zo vanzelfsprekend schijnt te koesteren van toelating van communistisch China en alle andere al of niet dictatoriaal geregeerde staten tot de U.N.O. — zie „Mens en Wereld” van 2 en 16 April — mag toch wel een nuchter, waarschuwend geluid gesteld worden!

Het klinkt zo prettig aanvaardbaar voor welmenende lezers dat „eerst wanneer het representatief karakter van de U.N.O. meer autoriteit verkrijgt, de afzonderlijk gesloten militaire allianties niet alleen overbodig, maar provocerend zullen blijken te zijn”, evenals wat verder (pag. 7 M. en W. van 16 April) zo genoegelijk aan heilzaam verwacht mag worden van „een alles omvattende wereld-autoriteit”, inclusief b.v. communistisch China en wie weet nog hoeveel satelliet-staten.

Zouden de democratische vertegenwoordigers in de U.N.O. niet hopeloos in de minderheid kunnen komen tegenover gesloten groepen van fanatieke „vertegenwoordigers” van die vele miljoenen, welke zelf niet de minste invloed kunnen uitoefenen, die door een alles verdraaiende propaganda tegen iedere democratie worden opgehitst en systematisch onkundig gehouden worden van de werkelijke toedracht in de wereld?

De Veiligheids-Raad zou dan nog wel eens heel wat partijdiger kunnen worden dan hij nu soms al is, terwijl nog meer verscherpte tegenstellingen en blok-vormingen misschien tot veel grotere onvermijdelijke „verkwisting” aan defensie-uitgaven zouden kunnen leiden. Om van een „bevrijding van angst” maar niet te spreken!

Ik ben niet zo zeker of het goed is wat men nu doet, door b.v. communistisch China uit de U.N.O. te weren, maar het voor en tegen van soortgelijke besluiten dient toch wel met nuchterder realiteitszin overwogen te worden dan waarvan de lichtvaardig veelbelovende voorspellingen van de heer Lloyd blijken geven.

In een wereld waarin nog miljoenen-volken als onmondige kudde door niets-ontziende fanatici geregeerd en opgezweept worden, is uitkijken de boodschap en zou het onverantwoordelijk zijn zich alleen maar door een goedmoedig optimisme en vertrouwen in de leiders te laten (mis)leiden. Wassenaar

Ir J. H. DE IONGH

Amerikaanse visie

Met belangstelling heb ik kennis genomen van hetgeen de heer Stephen Pons vanuit de Verenigde Staten berichtte in M. en W. van 8 Jan. '55. Ik heb me afgevraagd, of hierin niet de oplossing ligt, ook in Nederland, om het humanisme te brengen tot die brede laag van buitenkerkelijken die, vroeger kerks, thans aan die kerk de rug heeft toegekeerd en zonder enige geestelijk houvast door het leven gaat.

Waarom zouden we „s werelds nieuwe, grote geloof”, het geloof en vertrouwen n.l. in het goede in de mens, óók niet hier in een kerk gaan verkondigen? Waarom zou er geen innerlijke verdieping van een religieus humanisme uit kunnen worden nagestreefd in een kerkgebouw? Waarom zouden we niet aanknopen bij het punt, waarop zo menigene uit de kerk is gelopen?

Hoevelen hebben er niet behoefte aan een zeker ceremonieel, zoals b.v. een humanistische huwelijks-„inzegening”? Waarom zouden we ons het plechtige en indrukwekkende van een kerkintereur ontfangen? Waarom het eenvoudige orgelspel en de samenbundelende kerkzang aan de eenvoudigen te onthouden?

Op de bijeenkomst van de gemeenschap wordt veelal door hen onbegrepen pianomuziek gespeeld. Men vindt 't een kale, kille boel en blijft weg. Persoonlijk kan ik bijwijken niet aan de indruk ontkomen van „onbevredigend”. We weten, dat 't humanisme nog om een vorm zoekt. Welnu, hier dient deze zich aan! Ik neem aan, dat er meerdere uiterst vrijzinnige predikanten, waarvan er zeker lid zijn van het H.V., bereid zouden worden gevonden kerkdiensten voor buitenkerkelijken te leiden. Te dwaas? We kunnen veilig aannemen, dat daar zéér veel humanisten behoefte aan hebben. Niet aan zoetsappige, jammerende en mensonwaardige preken, maar aan een echt menselijke toespraak, uit het hart en tot het hart, en bedoeld als een ruggeleuning in de dagelijkse strijd om het bestaan.

Laat ons bedenken, dat het thans ook de hoogste tijd wordt om serieus te trachten een dam op te werpen tegen de als een kanker invretende

„verslaving”, de plaag van onze huidige samenleving. Een maat kennen we niet meer. Alles jaagt ons, we hebben altijd haast, tijd om te leven is er niet meer. Ons nageslacht zal de rekening gepresenteerd krijgen!

Bezinning, overdenking van 't geen we waarnemen, verrijking van de geest, aankweken van zelfkennis en zelfvertrouwen, leren om ons zelf te beheersen: ziedaar de medicijnen om onze verslaving te genezen, en om ons waarlijk „vrij” te maken.

Maar allereerst moeten we de „mens” bereiken. De mens, die de geestelijke steun van het humanisme nodig heeft. En „bereiken” wil zeggen „met hem praten”. En waarom zouden we dat niet in een kerkgebouw doen?

Het vorenstaande had ik ter inzending gereed liggen, toen „M. en W.” van 22 Jan. '55 bezorgd werd. Daarin las ik het artikel van drs. Herbers. Het sterkt mij in mijn mening, dat ook hier te lande het humanisme een kerkelijke vorm zal moeten zoeken, wil het niet geïsoleerd, onbegrepen, misverstaan en van alle kanten bestreden worden.

(Bovenstaand artikelje is door omstandigheden enige tijd blijven liggen. De redactie heeft er in meerderheid geen bezwaar tegen, maar wil er toch op wijzen dat eigen stijl en sfeer onze bijeenkomsten bereikbaar kunnen zijn zonder dat wij die der kerkdiensten moeten imiteren. Niemand onzer heeft ooit verwacht dat het H.V. al na negen jaar zijn eigen stijl en sfeer zou hebben. Deze kan men trouwens niet door nuchtere besluiten wekken, zij moeten groeien uit onze levensovertuiging. Red.).

EX-T.B.C.-PATIENTEN MOETEN IN DE MAATSCHAPPIJ TERUG

DE Nederlandse t.b.c.-vereniging „Nazo” zond ons een uitvoerig artikel, waaraan wij het volgende ontleen:

„Het vraagstuk van de tuberculose-nazorg is thans weer urgent en staat dan ook in het brandpunt van de belangstelling. Het is voor de herstelde t.b.c.-patiënten, die maanden of soms jaren in een sanatorium hebben gekuurd, verre van gemakkelijk weer in de maatschappij terug te keren. Zij zijn hun milieu ontgroeid, geregeld werk zijn zij ontwend, kortom het normale jachtige leven van alle dag kunnen zij nauwelijks meer aan. Behalve dat het aanbeveling verdient, dat de herstelde t.b.c.-patiënten een goede nazorg krijgen, is het ook nodig, vooral moreel, dat zij weer mee gaan tellen in het leven en dat zij weer aan het werk kunnen tijgen.

Verlaat de genezen patiënt het sanatorium, dan is hij vol goede moed. Hij is bezielt met het verlangen om zijn plaats in het gewone leven weer in te nemen. Zijn thuiskomst bij vrouw en kinderen is één der hoogtijdagen in de familiekring. Enige dagen later brengt hij een bezoek aan kantoor of werkplaats waar hij vóór zijn kuur werkzaam was en dan... constateert hij de harde, wrede werkelijkheid van ons maatschappelijk bestaan. Zijn plaats op kantoor of fabriek werd tengevolge van zijn langdurige afwezigheid door een ander ingenomen.

Inschrijving bij het Gewestelijk Arbeidsbureau (afd. Bijzondere bemiddeling) en het belanden bij de Gem. Dienst v. Sociale Zaken voor een wekelijks steunbedrag zijn het gevolg. Hiermede wordt het gezin geholpen en in zekere mate voor gebrek gevrijwaard. Doch de hulp is maar ten dele! Weken en maanden gaan voorbij zonder dat het mogelijk is arbeid te vinden. Zijn sollicitaties worden (meestal) beantwoord, doch gezien het feit dat de meeste bedrijven voor het in dienst nemen de sollicitant laten keuren door de bedrijfsarts, wordt bij de „doorlichting” geconstateerd dat hij t.b.c. heeft gehad met het gevolg... een vriendelijk gesteld briefje met „afwijzend beschikt”.

De deprimerende invloeden laten zich thans

gelden. De herstelde patiënt begint zich te voelen als een uitgestotene van de maatschappij; de moeilijkheden in het huisgezin blijven wegens vermindering van de inkomsten niet achterwege en het gezin gaat achteruit. Moedeloosheid, zorgen en verdriet leiden er toe, dat wat eens de hoogtijdag was, n.l. die van de terugkeer uit het sanatorium, nu als één der rampzaligste dagen in het leven van de ex-patiënt wordt gezien.

Een ieder die zich bewust is van de nood der gewezen t.b.c.-patiënt, helpe mede om hem weer een volwaardige plaats in de maatschappij te verschaffen! Met het doel om de herstelde patiënt te helpen en zijn belangen te behartigen werd, gedreven door de nood onder de oud-t.b.c.-patiënten, in 1953 de Nederlandse t.b.c.-vereniging „NAZO” opgericht.

Inlichtingen omtrent deze vereniging kunt U verkrijgen bij het secretariaat van het hoofdbestuur, mej. F. A. Kleerekoper, Koninginneweg 89, Amsterdam-Z.”

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr H. Bongers. Redactiesecretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht. Telefoon: 21563. Administratie en advertenties: Bleyenburghstraat 1, Utrecht. Tel.: 10163. Postgiro 304.960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht. Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 1,— p. regel. Abonnementsprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 3,— p. jaar, voor niet-leden f 5,—. Buitenland f 6,—. Losse nummers: f 0.20.

ONTVANGEN BOEKEN

„Achter de tralies” – P. Apol. Uitgave: „De Beuk” (Amsterdam). Prijs: f 0.60;
 „Hans Christiaan Andersen” – Jacques van Hattum. Uitgave: „De Beuk” (Amsterdam). Prijs: f 2.90;
 „De dierkundige dichtoefeningen van Trijntje Fop” – Kees Stip. Uitgave: Boucher (Den Haag). Prijs: f 3.50;
 „De Duitse tijd” – J. Meulenbelt. Uitgave: Bruna (Utrecht). Prijs: f 2.50;
 „Einstein, een leven in drie werelden” – Antonina Vallentin. Uitgave: Elsevier (Amsterdam);
 „Hak dan mijn kop maar af” – Henriëtte Mooy. Uitgave: „De Beuk” (Amsterdam). Prijs: f 2.25;
 „Katharsis” – Joh. C. P. Alberts. Uitgave: „De Waterman” (Den Haag). Prijs: f 2.50;
 „Leda” – Paul Eluard. Uitgave: „De Beuk” (Amsterdam). Prijs: f 0.60;
 „Liber Amicorum” – Jac. van Hattum. Uitgave: „De Beuk” (Amsterdam). Prijs: f 4.50;
 „Meesters der Italiaanse vertelkunst” – Corinna van Schendel. Uitgave: Meulenhoff (Amsterdam).
 „Het mirakel der rozen” – Raymond Brulez. Uitgave: Meulenhoff (Amsterdam). Prijs: f 8.90;
 „Onderlinge verstandhouding” – Anton van Duinkerken, Gabriël Smit, Michel v. d. Plas. Uitgave: Paul Brand (Bussum). Prijs: f 6.90;
 „Raja-Yoga” – Swami Vivekananda. Uitgave: N. Kluwer (Deventer). Prijs: f 6.75;
 „Tot welk doel zijn wij op aarde?” – dr Kwee Swan Liat, J. Kruisheer, Saswitha, mr dr M. König, prof. dr K. A. H. Hidding, G. A. Bashir en dr D. H. Prins. Uitgave: Boucher (Den Haag). Prijs: f 5.90;
 „Un an de plus, un an de moins” – Jac. van Hattum. Uitgave: De Beuk (Amsterdam). Prijs: f 1.90;
 „Venus in ballingschap” – A. H. Nijhoff. Uitgave: Querido (Amsterdam). Prijs: f 11.50;
 „De vergetenen” – dr Victor van Vriesland. Uitgave: Wereldbibliotheek (Amsterdam). Prijs: f 4.50;
 „Vrede en oorlog van burger Mahasjavi” – M. Y. Ben-Gavriel. Uitgave: Wereldbibliotheek (Amsterdam). Prijs: f 4.50;
 „Wereldzicht der parapsychologie” – dr Paul Dietz (tweede, herziene druk). Uitgave: H. P. Leopold (Den Haag). Prijs: f 9.75;
 „Wonderen der parapsychologie” – G. Zorab (tweede, herziene druk). Uitgave: H. P. Leopold (Den Haag.) Prijs: f 7.90;
 „De zelfstandige mens” – dr Erich Fromm. Uitgave: Bijleveld (Utrecht). Prijs: f 8.90.

Alleenst. dame, lerares N.O., 45 jaar soc. dem., hum., zoekt

reis-gezelschap (14 d. buitenl.)

voor: de a.s. zomervacantie, eind juli, begin Augustus. Brieven onder No. Mei, 1, bureau v.d. blad.

HET MENSELIJKE LEVEN

eenvoudige zedenleer
 door A. VLOEMANS
 gebonden f 3.90

Bestellingen op postgiro 304960,
 t.n.v. Humanistisch Verbond,
 Bleyenburgstraat 1, Utrecht

KRISHNAMURTI

spreekt op Dinsdag 17, Donderdag 19, Maandag 23 en Donderdag 26 Mei – elke avond om 8 uur – in „Bellevue”, Leidsekade 90, Amsterdam

Op Zondag 22 Mei, 's middags om 3 uur, spreekt hij in het **Concertgebouw**, eveneens in Amsterdam
 Hij zal deze vijf openbare toespraken houden in het Engels

Toegangsbewijzen voor deze bijeenkomsten zijn à f 1.—, enkele dagen voordat de bijeenkomsten worden gehouden, aan de zalen verkrijgbaar

DE LIBERTIJN

Maandblad voor jongeren
 Uitgave: humanistische jongeren gemeenschap

Abonnement: f 1.50 per jaar

Redactie-secretariaat:
 Willaertstraat 12 III,
 Amsterdam-Zuid I.

Betalingen: Giro 13500 t.n.v. Gem.
 Girokantoor Amsterdam t.g.v. rek.
 L 2888 De Libertijn

Humanisme en Religie

een serie opstellen van

J. P. van Praag, D. H. Prins,
 P. Schut, G. H. Streurman,
 H. Redeker en Kwee Swan Liat.

Ingenaaid f 1.90

Bestellingen op post-giro 304960
 t.n.v. Humanistisch Verbond,
 Bleyenburgstraat 1, Utrecht
 of bij de plaatselijke gemeenschappen

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad
 onder redactie van Dr W. J. Jong en
 H. Kuysten. Administratie-adres:
 Chr. Bennekerslaan 22 D, Rotterdam (O.)
 Abonnementsprijs f 3,— per jaar

CREMATIE

Het lidmaatschap der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding geeft recht op toepassing van lage crematie-tarieven. Gezinscontributie minimaal f 3.— p.j.
 De Vereniging bemiddelt voor gezinsverzekering op speciale voorwaarden.

Alle gewenste inlichtingen:

Hoofdkantoor Riouwstr. 186, Tel. 554797, 's-Gravenhage

Slechts één

nieuwe abonné op
 „Mens en Wereld”

moet U winnen om het bekende portret van Erasmus – gedrukt in vier kleuren – cadeau te krijgen

Dit is toch niet moeilijk!

Een gesprek van vijf minuten met een H.V.-lid of een geestverwant is meestal voldoende. Laat hun ons vernieuwde blad zien

U schrijft een briefkaart

naar het Centraal Bureau,
 Bleyenburgstraat 1, Utrecht
 en dát zorgt voor de rest:

U ontvangt uw plaat

en de nieuwe abonné
 „Mens en Wereld”
 en de plaat

DOE HET NOG VANDAAG

ERASMUS

Spel van het Humanisme

door Prof. Dr. Garmt Stuiveling

In dit toneelstuk heeft Garmt Stuiveling de innerlijke ontwikkeling van deze grote Nederlander uitgebeeld

154 pag. Prijs geb. f 7.90

Uitgave van Querido, Amsterdam

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht, Postgiro 304960

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel „Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W